

időben számos, a kultúratudomány és a mediális reflexió elméleti eredményeit is kama-
toztató publikáció megjelenése tett tanúbizonyságot. A tanulmánykötet kétségbevonha-
tlan jelentősége, hogy a kultúratudomány kérdésfelvetéseit a hazai irodalomtudomány
számára az európai diszkusszióval egy időben teszi hozzáférhetővé.

(Szerkesztette Kulcsár Szabó Ernő és Szirák Péter, Budapest, Balassi Kiadó, 2003, 339 lap,
1900 Ft)

LACZHÁZI GYULA

Régi Magyar Költők Tára, XVI. század, 12. kötet
Illyefalvi István, Cserényi Mihály, Csáktornyai Mátyás, Póli István,
Beythe István, Baranyai Decsi János, Ceglédi Nyíri János, Munkácsi János
és ismeretlen szerzők históriái, Telegdy Kata verses levele,
Fortuna sorsvetőkönyv, naptárversek. 1587–1600

Több, mint egy és negyedszázada annak, hogy a *Régi Magyar Költők Tára* sorozatának el-
ső kötete megjelent. A sorozat a legjobb értelemben vett pozitívizmus jegyében fogant: a
kutatás, az oktatás és a művelt nagyközönség számára kívánták hozzáférhetővé tenni a
teljes régi magyar költészetet, a nagy magyar klasszikusok kritikai kiadásai mellett az
RMKT-ban közrebocsátva az egyéb költők összes műveinek kritikai igényteljén sajtó alá
rendezett szövegét. Igaz, a XVI. századi sorozat történetében volt vagy jó fél évszázadnyi
kényszerszünet, s a folytatás, az „új folyam” első, a sorozaton belül a 9. számú kötete ez-
előtt tizennégy évvel jelent meg. Már e tizennégy év alatt is sokat változott a világ, s míg
a XIX. század végén a tudományos igényű nyomtatott kiadásban való közzététel számí-
tott a létező legkorszerűbb publikációs eljárásnak, 2004-ben a sorozat 12. kötetét sajtó alá
rendező Orlovsky Géza arról ír előszavában, hogy a „hagyományos papírkötetek mel-
lett [...] minden bizonnyal elkészül a régi magyar verses szövegek minden szövegforrás-
ra kiterjedő, digitalizált faksimilével kiegészített, hálózaton is hozzáférhető elektroni-
ka verziója is” (8.).

Az internet korában nem könnyű a hagyományos filológus helyzete. Ma már nemcsak
az egyetemi hallgatók kezdik azzal a felkészülésüket egy-egy szemináriumi dolgozatra
vagy vizsgára, hogy rákeresnek a témára valamelyik népszerű online keresőben (ez ma
általában a Google: <http://www.google.co.hu/>), hanem neves kutatókkal is előfordul,
hogy vagy itt indítják filológiai kutatásaikat, vagy legalábbis az interneten is utánané-
znek a témának. Papírkönyvet sajtó alá rendezni ma tehát – egyrészt – azt jelenti, hogy a
sajtó alá rendező a minimálisra csökkenti a potenciális felhasználók táborát.

Másrészt – persze – egy új RMKT-kötet megjelenése még mindig ünnep. Átmeneti kor-
ban élünk, amikor az RMKT-kiadás még mindig kettős garanciával bír: a sorozat garan-
tálja a szerkesztő megbízhatóságát, szakmai hozzáértését, és viszont. A papírkötet azon-
ban – hiába a ma már nagyon kedvezőnek számító 3 200 forintos fogyasztó ár – nem
juthat el mindenkihez, no és persze befejezett, lezárt, tovább már nem javítható, nem kor-
rigálható. Orlovsky nagyon helyesen nem is akar lemondani a továbbfejlesztés lehetőségé-

géről, s az előszóban ígéri, hogy esetleges kiegészítéseit a ma még nem létező <http://magyar-irodalom.elte.hu/syrena/rmkt> oldalon fogja közzétenni. (Az RMKT-kötetben szerencsétlen módon épp e webcímbe került sajtóhiba, nyilvánvalóan egy nyomdai korrekktúrjel félreértelmezéseként kötőjel helyett egyenlőségjel köti össze a „magyar” és „irodalom” szavakat, sajnálatosan lecsökkentve ezzel a potenciális odalátogatók számát – 10.)

A szövegeket, illetve a jegyzeteket bevezető előszavakban Orlovsky nagyon pontosan és gondosan ismerteti a sorozat történetét, a sorozatterv és a sajtó alá rendezési elvek változásait, így ezek rekapitulációja e recenzióban teljesen feleslegesnek tűnik, arra azonban érdemes felhívni a figyelmet, hogy az RMKT-sorozat nagyon olvasmányos kötetekkel bővült az Orlovsky Géza által sajtó alá rendezett anyaggal. Olyan csemegék kritikai kiadása látott ebben napvilágot, mint Telegdi/Telegdy Kata verses levele (RPHA-0100); Lucippe és Clitophon históriája (RPHA-4019) – mely eddig, sajnos, forrásai töredékessége miatt nem foglalhatta el az őt megillető helyet az irodalomtörténet oktatásában, sőt, azt kell mondanunk, igazából a kutatásban sem –; vagy a ránk maradt egyik leghosszabb és legeseménydúsabb széphistória, Apollónius/Apollonius királyfi históriája (RPHA-0043), mely kritikai kiadás híján mindmáig szintén nem szerepelt a leggyakrabban vizsgált szövegek listájában.

Az előző mondatból is látszik, hogy a kötet a régi magyar irodalomtörténeti kutatásban nem mellékes helyesírási problémák tekintetében néhol máshogy foglal állást, mint a régi magyar versek repertórium, az RPHA (<http://magyar-irodalom.elte.hu/repertorium/>). A jövőben – természetesen – helyes lenne valami egységesnek mondható irodalomtörténeti konszenzusra jutni ebben, különösen a sajtó alá rendező által is előrejelzett online verzióban való számítógépes kereshetőségre való tekintettel.

Orlovsky mindenütt törekedett a legfrissebb szakirodalom használatára, például a legerotikusabb széphistóriánkként számon tartott *Effectus Amoris* esetében a mű hálózati kritikai kiadása, Szegedi Béla öt-hat évvel ezelőtt megjelent munkája (<http://magyar-irodalom.elte.hu/effectus/masodik/>) is szerepel a jegyzetapparátusban. Ez voltaképpen tudománytörténeti pillanat, hisz a hálózati szövegközzétételben általában az a gyakorlat, hogy papírkönyvek digitalizált változatai kerülnek fel az internetre. (Hálózati kritikai kiadásaink esetében – melyek ma még nem túl nagy számúak – természetesen és szerencsére többnyire egyáltalán nem papíron megjelent kritikai kiadások online változatáról van szó. Ezek olyan önálló, új filológiai munkák, melyek gazdag apparátusuk és a forráskiadásokkal való szimbiózisuk miatt éppenséggel el sem fértek volna egy papírkönyvben.) Természetesen egyetlen példa alapján helytelen lenne általános következtetéseket levonni, mégsem árt talán megjegyeznünk, hogy ebben az esetben megfordult a klasszikusnak tekintett út, s a Szegedi Béla által elsőként közölt négy új sor éppen a hálózati kritikai kiadásnak köszönhetően kerülhetett be a nyomtatott szakirodalomba.

Elektronikus szövegekről szólva: mindenképpen érdemes lenne a 12. RMKT-kötetben megjelent, kombinatorikus műnek tekinthető *Fortuna sorsvetőkönyv* programozott változatát is elkészíteni az Orlovsky által ígért online kiegészítések között, hiszen az olyan szórakoztató jóslatok, mint a „menj rozsomákhoz Buzaházra”, igazán csak működés közben, interaktív módon felelnek meg hivatásuknak. Jó példák ezek arra, hogy a papírkönyvek világában sem csak *olvasókat* kell feltételeznünk, hanem már ekkor is léteztek *felhasználók*, illetve hogy a rendeltetésszerű használatnak nem pusztán a *végigolvasás* volt az egyedül lehetséges módja.

A kötet jegyzetapparátusa megfelelően gazdag, a sorozat szokásához híven a varia lectiók lapalji, az egyéb megjegyzések végjegyzetben következnek. A jegyzetek bevezetői jól áttekinthető formában ismertetik a szöveg forrásait, strófaképletét, dallamát és modern kiadásait, megadják a szöveg RPHA-számát, jól használhatók és nagyon helyesen csak a legfontosabb információkat tartalmazzák, de azokat gazdagon: segítik, de nem lehetetlenítik el, nem nyomják agyon a jövőbeli interpretációt, mint mondjuk a száz évvel ezelőtti kötetek, melyeknek mára már avítottá vált szövegelemző, -értelmező kommentárjait számos gyakran idézik szó szerint némely, nem túl erős kritikai érzékkel és talán nem igazán élénk szellemmel megáldott egyetemi hallgatók a szemináriumi referátumokban.

Ami a rövidítések jegyzékét illeti, nem világos, mi lehetett az oka egy igen sajnálatos kihagyásnak: a „*Balassa-kódex, 1994*” tétel feloldásában egyáltalán nincs megemlítve a kódexet átíró, jegyzetelő és a kísérő tanulmányt író Vadai István neve. E kihagyás, a filológiai munkát végző kolléga nevének és tevékenységének meg nem említése oly méltatlannak tűnik, hogy csakis valamiféle technikai hibára merünk gondolni. Szegény Vadaira sajnos igencsak rájárt a rúd, mert az RPHA bibliográfiai leírásában is – itt már érezhetően szerkesztési koncepció alapján – mellőztetik a neve, ahogy (a főszerkesztő kivételével) a többieké is. Hogy mindez elvi állásfoglalás következménye, azt az mutatja, hogy ugyanez érvényes az RMKT-kötetek munkatársaira is. Holott a könyv 786. lapja teljesen üres, vagyis papírtakarékossággal nyilvánvalóan nem indokolható a sovány, nem teljes hivatkozás. Az is meglepő, hogy a kötetnek – legalábbis a kolofónban feltüntetett adatok alapján – egyáltalán nem volt lektora.

Ha már az RPHA címleírásáról volt szó az imént, meg kell jegyeznünk, hogy a legtöbben az alábbi címmel szoktak hivatkozni az adatbázisra: *Répertoire de la poésie hongroise ancienne. Manuel de correction d'erreurs dans la base de données* – ám a francia alcím, mely csupán a számítógépes repertórium 1992-es, 3.0-s verziójának kiadásához mellékelt papírkönyvön szerepel, mindössze annyit jelent, hogy „kézikönyv/segédlet az adatbázis hibáinak javításához” – erre (azaz a papírkötet alcímére) hivatkozni tehát voltaképpen felesleges. Ellenben a használt számítógépes verzió számának feltüntetése fontos lenne; az Orlovsky által megadott online címen például – pillanatnyilag (azazhogy immár 2000 óta) – az 5.05-ös verzió érhető el, s ez (az 1999-es 5.0-s verziótól fogva) már magyarul is beszél.

E kisebb és talán bosszantó apróságoktól eltekintve azonban az RMKT sorozat 12. kötet szép és gazdag anyagot tartalmaz, komoly munka gyümölcse, mindenképpen helyes volna hát, ha Orlovsky online is mihamarabb közzétenné e szövegek forráskiadásokkal bővített változatát a jövőbeli tudományos kutatás és az egyetemi oktatás érdekében. Az igéynyes kivitelű papírkötet addig is RMKT-sorozatunk egyik legforgatottabb darabja lehet. (Sajtó alá rendezte Orlovsky Géza, Budapest, Balassi Kiadó, 2004, 812 lap, 3 200 Ft)

TÓTH TÜNDE